Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

Asiantuntijapyyntö 16.10.2020

HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Lyhyesti

- SAMOK iloitsee YTHS:n palveluiden laajentumisesta AMK-opiskelijoiden käyttöön ja uudistus on erittäin tervetullut parannus AMK-opiskelijoiden terveyden kannalta.
- YTHS:n palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta tulee seurata tarkasti. Mikäli palvelut ruuhkautuvat, tilanteeseen tulee reagoida nopeasti osoittamalla YTHS:lle lisäresursseja.
- Pidämme terveydenhoitomaksun keräämistä oikeudenmukaisena tapana kerätä opiskelijoiden rahoitusosuus opiskeluterveydenhuollosta, mutta terveydenhoitomaksun keräämiseen liittyvissä käytännön asioissa on ongelmallisia kohtia.
- Kiinnitämme huomiota sujuviin palveluketjuihin sekä yhteistyöhön YTHS:n ja kuntien tai tulevien maakuntien terveydenhuollon toimijoiden välillä.

YTHS:n tehtävien laajentuminen, toiminnan järjestäminen sekä resurssit ja niiden riittävyys

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) palvelut laajenevat yliopisto-opiskelijoiden lisäksi ammattikorkeakouluopiskelijoille 1.1.2021 alkaen, kun laki korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollosta tulee voimaan. Uuden lain myötä Kela tulee vastaamaan palveluiden järjestämisestä ja YTHS puolestaan niiden tuottamisesta. AMK-laajennus on erittäin tervetullut uudistus, mistä SAMOK esittää kiitoksensa. Laajennus yhdenvertaistaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut. AMK-opiskelijoiden terveydentila on tutkimusten

mukaan heikompi esimerkiksi suunterveyden osalta ja siksi YTHS:n palvelut ovat heille hyvin tarpeellisia.

Laajennuksen yhteydessä YTHS:n rahoitus uudistuu niin, että valtio vastaa 77 prosentista opiskeluterveydenhuollon palveluiden tuottamisesta koituvista kustannuksista ja opiskelijat 23 prosentista. Opiskelijoiden osuus kerätään opiskelijoilta veroluontoisena, lukukausittain Kelalle suoritettavana maksuna. Valtion osuus opiskeluterveydenhuollosta on noin 65,8 miljoonaa ja opiskelijoiden noin 19,7 miljoonaa euroa. Opiskeluterveydenhuollon palveluiden rahoituksen riittävyyden turvaaminen on valtion vastuulla. Uudistettu rahoituksen järjestäminen yksinkertaistaa YTHS:n rahoitusta ja tuo siihen enemmän ennustettavuutta.

Opiskelijoiden rahoitusosuus säilyy nykytilaan verrattuna suurin piirtein ennallaan, kun huomioidaan opiskelijoiden nykyisin maksamat käyntimaksut sekä YTHS:llä että kunnallisessa opiskeluterveydenhuollossa. Tästä kiitämme, sillä opiskelijat ovat pienituloinen joukko.

Terveydenhoitomaksun kerääminen ja viivästymismaksu

SAMOK pitää veroluontoista maksua toimivana ja oikeudenmukaisena tapana kerätä opiskelijoiden rahoitusosuus opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta. Haluamme kuitenkin ilmaista huolemme eräistä maksun keräämiseen liittyvistä käytännön asioista.

Kela on tiedottanut, että jokaisen korkeakouluopiskelijan tulee huomata maksaa maksu itsenäisesti, eikä maksuvelvollisuudesta lähetetä erillistä tietoa opiskelijalle esimerkiksi postitse. Kyseessä on suuri, lähes 300 000 opiskelijan joukko, jonka tavoittaminen kokonaisuudessaan on tehokkaalla viestinnälläkin hyvin haasteellista. Korkeakouluopiskelijalta on toki kohtuullista odottaa itsenäistä asioiden hoitamista, mutta on täysin mahdollista, ettei tieto muutoksesta saavuta ajoissa kaikkia opiskelijoita ja maksujen suorittamisessa on tahattomia viiveitä. Emme usko, että lakia korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta laadittaessa lainsäätäjän tavoitteena on ollut tällaisen tilanteen luominen terveydenhoitomaksun suhteen.

Toinen haaste terveydenhoitomaksun maksamisessa on laissa määritelty viivästymismaksu (laki korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollosta 27 §). Mikäli terveydenhoitomaksu maksetaan määräajan jälkeen, opiskelijalta peritään kiinteä viivästymismaksu. Viivästymismaksu peritään, vaikka maksu maksettaisiin määräajan umpeutumista seuraavana päivänä. Pidämme viivästymismaksua ymmärrettävänä, mutta näemme kohtuuttomana, että maksu tulee välittömästi eräpäivän jälkeen. Esimerkiksi ensi keväänä terveydenhoitomaksun ensimmäinen eräpäivä on

31.1.2021 ja opintorahan maksupäivä 1.2.2021. Moni opiskelija saattaa siis odottaa opintorahan maksua ja joutuu siten maksamaan viivästymismaksun, josta lähetetään lasku todennäköisesti vasta useiden viikkojen päästä. Toivomme harkintaa sen suhteen, onko viivästymismaksu mielekästä periä jo lyhyestä, muutaman päivän viiveestä. Erityisesti ensi keväänä viivästymismaksut voivat aiheuttaa turhaa, negatiivista mielialaa opiskelijoissa, joille maksun maksaminen ja YTHS ovat uusia asioita. Sujuvan siirtymän kannalta tällainen ei olisi toivottava tilanne.

Palveluiden sujuvuus ja saavutettavuus

YTHS on varautunut asiakasmäärän kasvamiseen huolellisesti esimerkiksi henkilöstön ja tilojen kannalta. Ennen vuotta 2021 on kuitenkin mahdotonta arvioida, millaiseksi palveluiden kysyntä muodostuu. Tutkimuksista tiedetään, että AMK-opiskelijoiden terveys on eräiltä osin yliopisto-opiskelijoita heikompi (Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016). Erityisesti suunterveys on heillä heikompi. Tämän vuoksi on mahdollista, että YTHS:n palvelut voivat laajennuksen ensimmäisinä vuosina ruuhkautua. Palveluiden ruuhkautumista ja toimipisteiden jonotilannetta on seurattava tarkasti, jotta opiskelijoiden yhdenvertaiset terveyspalvelut eivät vaarannu. Mikäli palvelut ruuhkautuisivat, YTHS:lle tulisi voida nopeasti myöntää lisäresursseja ruuhkien purkamiseksi.

YTHS:n palveluverkko laajentuu useille paikkakunnille joko omien, uusien toimipisteiden tai yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa tuotettujen palveluiden myötä. Palveluverkon laajentuminen takaa korkeakouluopiskelijoille yhdenvertaiset ja saavutettavat palvelut, mutta palveluverkon kattavuutta ja sitä, missä palveluja käytetään, pitää seurata tarkasti. Opiskelijat eivät esimerkiksi aina asu paikkakunnalla, jolla opiskelevat. AMK-opintoja voi suorittaa monenlaisilla tavoilla monimuoto- tai etäopintoina, mistä johtuen opiskelijat saattavat käydä opiskelupaikkakunnalla melko harvoin. Tämä voi vaikeuttaa palveluiden kysynnän ennakoitavuutta joillain paikkakunnilla ja vaatii seurantaa.

Tahdomme kiinnittää huomiota myös erikoissairaanhoidon ja YTHS:n välisten palveluketjujen sujuvuuteen. Erikoissairaanhoidon palvelut ovat paikoin pahasti ruuhkautuneet ja monet ovat joutuneet jonottamaan kuukausia, jopa yli vuoden. Opiskeluterveydenhuollon kohdalla tämä on johtanut siihen, että YTHS hoitaa potilaita, joiden hoitamiseen sillä ei ole resursseja tai vaadittavaa ammattitaitoa. Palveluiden laajentuessa AMK-opiskelijoille on vaarana, että tilanne pahenee YTHS:n osalta entisestään.

YTHS ja kunnallinen terveydenhuolto

SAMOK ilmaisee huolensa siitä, että Suomeen saapuvat kansainväliset vaihto-opiskelijat eivät ole oikeutettuja YTHS:n paveluihin. Eduskunnan hyväksyessä lakia korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollosta Sivistysvaliokunta edellytti, että vaihto-opiskelijoiden tilannetta seurataan ja ratkaisuja etsitään esimerkiksi selvittämällä, voisivatko kunnat tai maakunnat hyödyntää YTHS:n palveluita vaihto-opiskelijoiden terveydenhuollon järjestämisessä (SiVL 11/2018 vp). Opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat vaihto-opiskelijollle tärkeitä sujuvan vaihdon kannalta ja erityisesti silloin, kun vaihto-opiskelija suorittaa Suomessa opintoihinsa kuuluvan työharjoittelun. Toivommekin, että kunnissa keskitettäisiin mahdollisuuksien mukaan vaihto-opiskelijoiden terveydenhuolto tietyille henkilöille.

Avoimen ammattikorkeakoulun polkuopiskelijat eivät ole oikeutettuja YTHS:n palveluihin, eivätkä he ole olleet oikeutettuja opiskeluterveydenhuollon palveluihin. Polkuopiskelijat opiskelevat kuitenkin ensimmäisen vuoden samassa tahdissa tutkinto-opiskelijoiden kanssa ja voivat sen jälkeen hakea ammattikorkeakouluun tutkinto-opiskelijoiksi. Eräissä kunnissa on tarjottu opiskeluterveydenhuollon palveluita myös avoimen polkuopiskelijoille silloin, kun se on ollut välttämätöntä esimerkiksi opintoihin kuuluvien harjoittelujen kannalta (esimerkiksi harjoittelupaikassa vaaditut rokotukset). Jatkossa on huolehdittava, että avoimen opiskelijat saavat opintojen kannalta oleelliset terveyspalvelut kunnissa sujuvasti.

Esitämme myös toiveemme siitä, että sote-uudistuksen edetessä YTHS:n ja maakuntien välisten palveluketjujen sujuvuus varmistetaan. Sote-uudistuksen tavoitteena on, että jatkossa kaikista maakunnan terveyspalveluista vastaa yksi järjestäjätaho. YTHS tulee kuitenkin jäämään tämän ulkopuolelle, jolloin on vaarana, että sujuvat hoitopolut ja yhteistyö maakunnan ja YTHS:n kanssa heikkenevät.

Helsingissä 23.10.2020

Anna Laurila
puheenjohtaja

Armi Murto
toiminnanjohtaja

Lisätietoja:
Hannele Kirveskoski
hyvinvointipolitiikan asiantuntija

hannele.kirveskoski@samok.fi
050 389 1015